

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІРНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СОЦІОЛОГІЯ

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ**

Дніпропетровськ

2009

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІРНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра історії та політичної теорії

СОЦІОЛОГІЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ

Дніпропетровськ

НГУ

2009

Соціологія. Методичні вказівки для студентів заочного відділення /

І.С. Полторак, Л.О. Колісник, М.В. Мосьондз, Ю.О. Бацанова. – Д.:
Національний гірничий університет, 2009. – 17 с.

Автори:

І.С. Полторак, доц. (теми 1,2), Л.О. Колісник, доц. (теми 3 – 5),

М.В. Мосьондз, асист. (теми 6 – 8), Ю.О. Бацанова, асист. (теми 9,10).

Методичні матеріали призначено для самостійної роботи студентів заочного відділення, які вивчають дисципліну «Соціологія».

Запропоновано теоретичні відомості про ключові питання соціологічної науки. До кожної теми пропонується список рекомендованої літератури.

Наведено перелік питань для підсумкового контролю знань, які дають можливість студентам творчо та усвідомлено підійти до вивчення дисципліни.

Відповідальний за випуск завідувач кафедри історії та політичної теорії,
проф. В.Ю. Пушкін.

Друкується у редакційній обробці авторів.

1. Вимоги до студентів заочного відділення, які вивчають дисципліну “Соціологія”

Студенти, які самостійно вивчають дисципліну “Соціологія”, повинні уважно ознайомитись з програмою курсу, літературою, яку пропонують викладачі у методичному посібнику, а також з контрольними запитаннями та питаннями контрольних робіт.

Підсумковий контроль вимагає від студента знань з дисципліни “Соціологія” в межах наведеної програми та підготовки домашньої контрольної роботи.

Виконання студентом-заочником контрольної роботи потребує глибокої самостійної розробки однієї з тем курсу, що повинно сприяти формуванню у студента навичок роботи з навчальними посібниками та іншою літературою, вміння робити самостійні висновки і узагальнення з проблем організації та методики проведення соціологічних досліджень.

Студенти виконують вдома одну з десяти запропонованих тем контрольних робіт, номер якої визначається за останньою цифрою шифру студентської залікової книжки.

До кожної теми наведено декілька проблем контрольних робіт. Студент має право обрати будь-яку з наведеного переліку у межах однієї теми.

Контрольна робота виконується на чистих стандартних аркушах білого паперу. Обсяг роботи 15-20 сторінок. На титульному аркуші повинні бути вказані: шифр (номер варіанта) контрольної роботи, її найменування (тема), прізвище, ім'я та по-батькові студента, назва його групи, спеціальності.

На початку тексту роботи наводиться її план, на останній сторінці – перелік літератури, що була використана (крім основних джерел необхідно використовувати й додаткову літературу, в тому числі матеріали з газет, журналів і т. ін.).

Особливо високо оцінюються ті роботи, в яких використані матеріали соціологічних досліджень, що здійснювалися за містом роботи студента-заочника, чи ті, що йому знайомі з інших джерел. Усі статистичні матеріали та матеріали соціологічних досліджень необхідно супроводжувати посиланнями на джерела, з яких вони здобуті.

Контрольну роботу необхідно привезти з собою на сесію і здати на практичному занятті викладачеві особисто.

Підсумковий контроль складається з оцінки за домашню контрольну роботу та заліку, який студент складає з переліку питань для підсумкового контролю.

2. Програма дисципліни “Соціологія”

Тема 1. Соціологія як наука про суспільство: предмет, структура соціології, її функції

Соціально-культурні і наукові передумови виникнення соціології як науки. Місце соціології в системі суспільствознавства, її зв'язок з іншими науками.

Об'єкт та предмет соціології. Основні методологічні засади соціології як науки. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ.

Структура соціології: теоретична соціологія, спеціальні соціологічні теорії, емпіричні соціологічні дослідження. Макро- і мікросоціологія. Фундаментальні та прикладні дослідження. Основні напрямки соціологічних досліджень в сучасній Україні.

Основні функції соціології як науки: теоретично-пізнавальна, практично-перетворювальна, пояснювальна, описова, прогностична, управлінська, культурно-просвітницька, гуманістична та інші. Вивчення соціології для розв'язання соціально-економічних і політичних проблем модернізації українського суспільства.

Список літератури

1. Полторак В.А. Социология: Конспект курса лекцій [Текст] / В.А. Полторак. – Д.: Арт-пресс, 1997. – С. 8 – 18.
2. Полторак І.С. Соціологія [Текст]: навч. посібник / І.С. Полторак, Л.О. Колісник, Я.О. Лаптурова. – Д.: Національний гірничий університет, 2008. – С. 7 – 16.
3. Радугин А.А. Социология: Курс лекцій [Текст] / А.А. Радугин, К.А. Радугин. – М.: Влада, 1995. – С. 4 – 13.
4. Соціологія: Посібник для вузів [Текст] / За ред. В.Г. Городяненка. – К.: Академія, 1999. – С. 5 – 15, 66 – 79.
5. Сурмин Ю.П. Проблемы социологической науки, общества, человека. Ч.1. Социологическая наука [Текст] / Ю.П. Сурмин, И.С. Полторак, Н.А. Липовская. – Д.: НГАУ, 2002. – С. 4 – 15.
6. Якуба Е.А. Социология: Учеб. пособие [Текст] / Е.А. Якуба. – Х.: Константа, 1996. – С. 6 – 21.
7. Черниш Н.Й. Соціологія. Курс лекцій. Конспект. [Текст] / Н.Й. Черниш. – Л.: Кальварія, 1996. Вип. I. – С. 13 – 26.

Тема 2. Основні етапи розвитку соціології

Основні етапи розвитку соціологічного знання (донауковий, класичний, сучасний).

Соціальні теорії донаукового, або протосоціологічного етапу: теорії природного права, суспільного договору, суспільного прогресу тощо.

Позитивізм О.Конта і початок класичного періоду розвитку соціології. Французька емпірична школа Е.Дюркгейма. Органіцистська теорія суспільства

Г.Спенсера. Соціологія марксизму про економічні детермінанти історичного розвитку суспільства. Теорія соціальної дії М.Вебера, його ідея “розуміючої соціології”.

Особливості розвитку соціології у ХХ столітті. Індустріальна соціологія 20-30-х років ХХ ст. (Ф.Тейлор, Чикагська соціологічна школа, її дослідження з проблем соціальної екології, соціології міста, девіантної поведінки та ін.).

Основні напрями становлення і розвитку соціологічної думки в Україні. Соціологічні проблеми у творчості Г.Сковороди, Т.Шевченка, М.Костомарова, С.Подолінського, М.Драгоманова, О.Потебні, І.Франка, М.Грушевського та інших представників української суспільно-політичної думки. Основні соціологічні школи та напрямки розвитку сучасної соціологічної думки.

Список літератури

1. Давидюк Г.П. Введение в прикладную социологию [Текст] / Г.П. Давидюк. – Минск. школа, 1988. – С. 110 – 147.
2. Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение [Текст] / Э. Дюркгейм. – М., 1995. – 218 с.
3. Захарченко М.В. Історія соціології від античності до початку ХХ ст. [Текст] / М.В. Захарченко, О.І. Погорілий. – К: Либідь, 1993. – 336 с.
4. Полторац І.С. Соціологія [Текст]: навч. посібник / І.С. Полторац, Л.О. Колісник, Я.О. Лаптурова. – Д.: Національний гірничий університет, 2008.– С. 16 – 30.
5. Радугин А.А. Социология: Курс лекцій [Текст] / А.А. Радугин, К.А. Радугин. – М.: Влада, 1995. – С. 4 – 13.
6. Социология [Текст]: учеб. пособие / Под ред. Э.Д. Тадевосяна. – М.: Знание, 1995. – С. 25 – 104.
7. Соціологія: Посібник для вузів [Текст] / За ред. В.Г. Городяненка. – К.: Академія, 1999. – С. 16 – 55.
8. Сурмин Ю.П. Проблемы социологической науки, общества, человека. Ч.1. Социологическая наука [Текст] / Ю.П. Сурмин, И.С. Полторац, Н.А. Липовская. – Д.: НГАУ, 2002. – С. 32 – 85.
9. Черниш Н.Й. Соціологія [Текст]: Курс лекцій. Конспект / Н.Й.Черниш. - Львів.: Кальварія, 1996. Вип. 1. – С. 22 – 57.

Тема 3. Суспільство як соціальна система: сутність, типи, тенденції розвитку

Поняття суспільства. Еволюція уявлень про суспільство як соціальну систему. Історичні типи суспільства: традиційне, індустріальне, модерне. Головні ознаки суспільства та його структурні елементи: соціальні групи, соціальні інститути, соціальні організації. Механізми взаємодії між соціоструктурними елементами суспільства.

Види соціологічних груп: соціально-класові, соціально-демографічні, соціально-етнічні, соціально-професійні, соціально-територіальні.

Соціальні групи як страти. Соціальна стратифікація, типи соціальної стратифікації. Основні методологічні підходи до вирішення питань про сутність

та перспективи розвитку соціальної стратифікації: функціональний підхід (Т.Парсонс, Р.Мертон, К.Девіс, П.Сорокін); конфліктний підхід до аналізу соціальної стратифікації (К.Маркс, М.Вебер, Р.Дарендорф)..

Поняття соціальної мобільності (горизонтальна та вертикальна мобільність). Проблеми маргінальності соціальних утворень.

Специфіка становлення соціально-класової структури сучасного українського суспільства, що пов'язана з переходом до ринкового суспільства, посиленням соціальної диференціації. Конституція України про соціально-класову структуру українського суспільства та специфіку національної політики.

Список літератури

1. Барвинський А.О. Соціологія. Курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів [Текст] / А.О. Барвинський. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.
2. Кравченко А.И. Введение в социологию [Текст] / А.И. Кравченко. – М.: Новая шк., 1995. – 144 с.
3. Полторак В.А. Социология: Конспект курса лекцій [Текст] / В.А. Полторак. – Д.: Арт-пресс, 1997. – С. 21 – 38.
4. Полторак І.С. Соціологія [Текст]: навч. посібник / І.С. Полторак, Л.О. Колісник, Я.О. Лаптурова. – Д.: Національний гірничий університет, 2008.– С. 50 – 59.
5. Радугин А.А. Социология: Курс лекцій [Текст] / А.А. Радугин, К.А. Радугин. – М.: Влада, 1995. – С. 4 – 13; 41 – 51; 95 – 105.
6. Сурмин Ю.П. Проблемы социологической науки, общества, человека. Ч.2. Общество [Текст] / Ю.П Сурмин, И.С. Полторак, Н.А . Липовская. – Д.: НГАУ, 2002. – С. 17; 46 – 70; 71 – 35.
7. Фролов С.С. Соціологія [Текст] / С.С. Фролов. – М.: Логос, 1996. – С. 212 – 227; 291 – 306.
8. Якуба Е.А. Социология [Текст]: учеб. пособие / Е.А. Якуба. – Х.: Константа, 1996. – С. 22 – 76.

Тема 4. Соціальне життя суспільства: соціальні відносини та соціальна політика

Соціальне життя суспільства, проблеми способу та якості життя. Формування соціальних відносин поміж індивідами, соціальними групами та верствами в суспільстві. Соціальні контакти та взаємодія як основні елементи формування соціальних відносин. Специфіка соціальних відносин як відносин схожості та відмінності, рівності та нерівності, панування та підпорядкування. Суть і типи соціально-трудова відносин.

Поняття соціального контролю. Соціальні норми як регулятори соціальної взаємодії, їх інтегративна роль. Соціальні санкції як елементи соціального контролю. Мораль і право як основні регулятори поведінки. Девіантна поведінка, її причини.

Соціальна політика та її специфіка. Соціальна політика у сфері праці, проблеми соціального захисту, соціальних гарантій та соціальної

справедливості. Конституція України про найважливіші напрями соціальної політики в Україні.

Список літератури

1. Барвинський А.О. Соціологія [Текст]. Курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів / А.О. Барвинський. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.
2. Донченко О. Ще один метод підвищення ефективності організації [Текст] / О. Донченко, А. Овчаров // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. - №. 4 – 5. – С. 5 – 19.
3. Захаров Н.Л. Воровство и льготы в структуре трудового поведения [Текст] / Н.Л. Захаров // Социол. исслед. – 2001. – № 6. – С. 67 – 72.
4. Злобина Е.Г. “Образ населения” у представителей властных структур как источник социальных деформаций [Текст] / Е.Г. Злобина // Социум. – 1999. – № 10. – С. 10 – 15.
5. Каревіна О. Економічні інтереси та соціально-економічні орієнтації населення України на етапі переходу до нового соціально-економічного устрою [Текст] / О. Каревіна // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 4 – 5. – С. 176 – 187.
6. Мімандусова Г. Рівень безробіття та категорії безробітних у структурі населення України [Текст] / Г. Мімандусова // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 4 – 5. – С. 195 – 218.
7. Мімандусова Г. Занятость населения Украины в неформальном секторе экономики [Текст] / Г. Мімандусова // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2000. – № 2. – С. 152 – 164.

Тема 5. Соціальні інститути як форми організації спільної діяльності людей

Поняття соціального інституту. Специфіка їх діяльності, цілі та функції соціальних інститутів.

Типи соціальних інститутів: економічні, політичні, соціальні, релігійні та ін. Головні та неголовні соціальні інститути. Процес інституціоналізації, його ознаки, показники та суперечності.

Соціальні організації як різновид соціальних інститутів. Ознаки та типи соціальних організацій: Ефект синергії в соціальній організації.

Економіка як соціальний інститут, її функції. Взаємозв'язок економіки з іншими сферами суспільного життя. Соціологічний аналіз економічних проблем, інтересів, цінностей різних соціальних груп, їх поведінка в соціальній сфері. Соціальні проблеми економічної реформи в Україні.

Праця та трудова поведінка як соціальні інститути. Соціологічне вивчення трудової поведінки. Проблеми зайнятості, безробіття та трудової мобільності в умовах переходу до ринкових відносин в Україні.

Сім'я як соціальний інститут, її функції, структура. Зв'язок сім'ї з іншими соціальними інститутами. Соціологічне вивчення проблем сім'ї, її цінностей, установок, потреб демократизації тощо.

Політика як соціальний інститут. Соціологічне бачення політичного процесу. Влада як основа та мета політики. Особливості та суперечності політичного життя українського суспільства на сучасному етапі.

Список літератури

1. Барвинський А.О. Соціологія [Текст]. Курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів / А.О. Барвинський. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.
2. Войтович С. Проблема соціальних інститутів в соціології [Текст] / С.Войтович // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1999. – №2. – С. 14 – 20.
3. Донченко О. Ще один метод підвищення ефективності організації [Текст] / О.Донченко, А.Овчаров // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 4 – 5. – С. 5 – 19.
4. Захаров Н.Л. Воробство и льготы в структуре трудового поведения [Текст] / Н.Л. Захаров // Социол. исслед. – 2001. – № 6. – С. 67 – 72.
5. Зегберс К. Трансформація в Росії та Східній Європі: неінституціональна інтерпретація [Текст] / К.Зегберс // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1999. – № 4 – 5. – С. 20 – 27.
6. Костин В.А., Костина Н.Б. К вопросу об определении понятия «социальная организация» [Текст] / В.А. Костин, Н.Б.Костина // Социол. исследов. – 2001. – № 10. – С. 28 – 35.
7. Кравченко К.А. Исследование организаций за рубежом [Текст] / К.А.Кравченко // Социол. исследов. – 1994. – № 8 – 9. – С. 14 – 21.
8. Олейник А.Н. Механизм возникновения новых институциональных структур в переходный период [Текст] / А.Н. Олейник // Социол. исследов. – 1994. – №2. – С. 34 – 39.
9. Полторак І.С. Соціологія [Текст]: навч. посібник / І.С. Полторак, Л.О. Колісник, Я.О. Лаптурова. – Д.: Національний гірничий університет, 2008.– С. 66 – 71.
10. Попов Э.И. Институционализация российской демократии [Текст] / Э.И. Попов // Социол. исслед. – 2001. – №5. – С. 25 – 31.

Тема 6. Соціальні зміни та соціальні процеси.

Конфлікт як соціальний процес

Поняття соціальних змін. Основні чинники соціальних змін (економічні, політичні, культурні тощо). Масштаби соціальних змін: загально цивілізаційні, макросоціальні, мікросоціальні. Соціокультурні зміни. Поняття соціальних процесів. Класифікація соціальних процесів. Макро- і мікросоціальні процеси як предмет соціологічного аналізу. Процеси у сфері праці (інтеграційні та дезінтеграційні, трудових переміщень, соціального управління, соціального функціонування і розвитку та інші). Конфлікт як соціальний процес: поняття, функції. Природа соціальних конфліктів та особливості їх формування. Етапи

соціальних конфліктів, типологія та класифікація соціальних конфліктів, їх вирішення та попередження, шляхи регулювання.

Соціальні трудові конфлікти та їх форми. Страйки, їх сутність, різновиди, проблеми регулювання.

Список літератури

1. Бородкин Ф.М., Коряк Н.М. Внимание: конфликт! [Текст] / Ф.М. Бородкин. – Новосибирск: Наука, 1984. – 142 с.
2. Здравомыслов А.Г. Социология конфликта [Текст]: Учебное пособие / А.Г. Здравомыслов. – М.: Аспект Пресс, 1995. – 317 с.
3. Карнеги Д. Как завоевывать друзей и оказывать влияние на людей [Текст] / Д. Карнеги. – М.: 1992. – 252 с.
4. Кравченко А.И. Введение в социологию [Текст] / А.И. Кравченко. – М.: Новая шк., 1995.– 144 с.
5. Полторак І.С. Соціологія [Текст]: навч. посібник / І.С. Полторак, Л.О. Колісник, Я.О. Лаптурова. – Д.: Національний гірничий університет, 2008.– С. 86 – 100.
6. Радугин А.А. Социология: Курс лекцій [Текст] / А.А. Радугин, К.А. Радугин. – М.: Влада, 1995.– С. 41 – 51; 95 – 105.
7. Сурмин Ю.П. Проблемы социологической науки, общества, человека. Ч.2. Общество [Текст] / Ю.П. Сурмин, И.С. Полторак, Н.А. Липовская. – Д.: НГАУ, 2002.– С. 6 – 17; 46 – 70; 71 – 135.
8. Фролов С.С. Соціологія [Текст] / С.С. Фролов. – М.: Логос, 1996.– С. 306 – 326.
9. Якуба Е.А. Социология [Текст]: учеб. пособие / Е.А. Якуба. – Х.: Константа, 1996. – С. 27 – 76.

Тема 7. Соціальна регуляція трудової поведінки, мотивація праці

Суть соціальної регуляції трудової поведінки. Індивід як об'єкт та суб'єкт соціального регулювання. Соціальні норми та соціальний контроль в системі соціальної регуляції.

Ставлення до праці. Мотиви та мотивація праці. Соціальний зміст мотивації трудової поведінки. Сучасні змістові та процесуальні теорії трудової мотивації: теорія ієрархії потреб (Ф.Херцберга), теорія очікування та теорія справедливості та ін. Методи стимулювання, цільові методи, методи індивідуального збагачення праці, методи співучасті (партисипативності) та інші.

Список літератури

1. Афонин А.С. Основы мотивации труда: организационно-экономические аспекты [Текст] / А.С. Афонин. – К.: МАУП, 1994. – 304 с.
2. Дикарева А.А. Социология труда [Текст] / А.А. Дикарева, М.И. Мирская. – М.: Высшая школа, 1989. – С. 8 – 23.

3. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии [Текст]: пер. с франц / Э. Дюркгейм. – М.: Наука, 1990. – 575 с.
4. Лукашевич Н.П. Основы социологии труда [Текст]: Конспект лекций для менеджеров / Н.П. Лукашевич. – К.: МАУП, 1994. – 220 с.
5. Маркович Д. Социология труда [Текст] / Д. Маркович. – М.: Прогресс, 1991. – С. 11 – 68.
6. Полторац В.А. Социология. Основы социологии труда и управления [Текст] / В.А. Полторац. – К.: УМК ВО, 1992. – С. 80 – 87.
7. Полторац В.А. Конспект лекций по социологии труда [Текст] / В.А. Полторац. – Д.: Арт-пресс, 1992. – С. 22 – 31.
8. Социология труда: ученик [Текст] / Под ред. Н.И. Дряхлова, А.И. Кравченко, В.В. Щербина. – М.: Изд-во МГУ, 1993. – С. 167 – 185.

Тема 8. Особистість у системі соціальних зв'язків

Поняття особистості в соціології. Основні ознаки особистості. Співвідношення понять: людина, особистість, індивід, індивідуальність. Основні теоретичні концепції особистості. Типологія особистості.

Соціальний статус та соціальні ролі особистості. Внутрішні детермінанти соціальної поведінки особистості. Потреби, інтереси, цінності, ціннісні орієнтації як елементи духовної структури особистості. Співвідношення особистих та суспільних інтересів.

Соціалізація індивідів та її основні етапи. Соціалізація як цілеспрямований (навчання, виховання) і стихійний вплив соціальних факторів. Структура процесу соціалізації: адаптація, інтеріоризація та формування особистісних якостей. Проблеми десоціалізації і ресоціалізації особистості в умовах суспільної трансформації.

Особистість як суб'єкт суспільних відносин. Соціологічні дослідження ролі особистісного фактору в соціальних, політичних та економічних реформах в сучасній Україні.

Список літератури

1. Васильчук Ю.В. Социальное развитие человека в XX веке [Текст] / Ю.В. Васильчук // Общественные науки и современность. – 2001. - № 1. – С. 5 – 26.
2. Гуревич П.С. Личность как микрокосм [Текст] / П.С. Гуревич // Общественные науки и современность. – 1993. – № 6. – С. 56 – 73.
3. Козлова О.Н. Участь и участие человека в духовной жизни общества [Текст] / О.Н. Козлова // Социально-гуманитарные знания. – 2001. – № 5. – С. 116 – 128.
4. Краткий словарь по социологии [Текст]. – М.: Политиздат, 1989. – 217 с.
5. Марков В.Н. Личностные основы социальной устойчивости [Текст] / В.Н. Марков // Общественные науки и современность. – 2002. – № 1. – С. 136 – 143.
6. Полторац В.А. Социология: Конспект курса лекцій [Текст] / В.А. Полторац. – Д.: Арт-пресс, 1997. – С. 82 – 91.

7. Соціологія: Посібник для вузів [Текст] / За ред. В.Г. Городяненка. – К.: Академія, 1999.– 432 с.
8. Спасибенко С.Г. Введение в социологию человека: постановка проблемы [Текст] / С.Г. Спасибенко // Социально-гуманитарные знания. – 1999. – №4. – С. 92 – 107.
9. Спасибенко С.Г. Методологические проблемы социологии человека [Текст] / С.Г. Спасибенко // Социально-гуманитарные знания. – 2000. – №2. – С. 70 – 83.
10. Сурмин Ю.П. Проблемы социологической науки, общества, человека. Ч.2. Общество [Текст] / Ю.П. Сурмин, И.С. Полтораки, Н.А. Липовская. – Д.: НГАУ, 2002. – 142 с.
11. Фролов С.С. Соціологія [Текст] / С.С. Фролов. – М.: Логос, 1996.– 344 с.
12. Якуба Е.А. Соціологія [Текст]: учеб. пособие / Е.А.Якуба. – Х.: Константа, 1996. – 200с.

Тема 9. Культура як соціальний феномен

Поняття культури в соціології. Соціальна сутність культури. Типи культури. Культура як спосіб ціннісного освоєння дійсності. Структурні елементи культури: матеріальна та духовна сфери, мова, знання, навички, вміння, цінності, норми, традиції, звичаї. Культура, свідомість, менталітет.

Функції культури: виробництво, збереження та розповсюдження духовних благ і цінностей. Культура та діяльність. Культура як рівень досягнень у розвитку суспільства. Види культури (субкультура, контркультура, елітарна та масова культура та інші).

Особливості національної культури. Проблеми національно-культурного відродження України.

Список літератури

1. Бабахо В.А. Современные тенденции молодежной культуры: конфликт или преемственность поколений? [Текст] / В.А. Бабахо, С.И. Левицова // Общественные науки и современность. – 1996. – № 3. – С. 56 – 65.
2. Ионин Л.Г. Социология культуры [Текст]: учеб. пособие / Л.Г. Ионин. – М.: Логос, 1998. – 250 с.
3. Ионин Л.Г. Культура на переломе [Текст] / Л.Г. Ионин // Социол. исслед. – 1995. – № 2. – С. 32 – 41.
4. Ионин Л.Г. Культура и социальная структура [Текст] / Л.Г. Ионин // Социол. исслед. – 1996. – № 3. – С. 25 – 37.
5. Козлова Н.Н. О методах анализа социокультурных явлений // Социол. исслед. – 1993. – № 10. – С. 14 – 18.
6. Орлов В.И. Культура и отчуждение [Текст] / В.И. Орлов, Н.В. Карпухин // Социол.исслед. – 1990. – №8. – С. 31 – 38.
7. Соціологія культури [Текст]: Навч. посібник. // За ред. О.М. Семашка, В.М. Пічі. – Львів: «Новий світ – 2000», 2004. – 334 с.

8. Сурмин Ю.П. Проблемы социологической науки, общества, человека. Ч.3. Человек [Текст] / Ю.П. Сурмин, И.С. Полторак, Н.А. Липовская. – Д.: НГАУ, 2002.– С. 87 – 123.
9. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций [Текст] / С. Хантингтон // Полис. – 1994. – №1. – С. 48 – 56.

Тема 10. Методологія і методи соціологічного дослідження

Прикладне емпіричне соціологічне дослідження як важливе джерело інформації про соціальні процеси, зокрема у сфері праці. Типи і види емпіричних досліджень.

Основні етапи та процедури соціологічного дослідження. Програма як виклад і обґрунтування методологічних, методичних і процедурних основ дослідження. Основні елементи програми і зв'язок між ними: формулювання проблеми, визначення предмета та об'єкта дослідження, мети і завдань, формулювання гіпотез дослідження, емпірична інтерпретація і операціоналізація понять.

Процедури дослідження. Соціологічні методи збирання первинної соціологічної інформації: опитування, спостереження, аналіз документів, експеримент та інші. Технологія проведення соціологічного дослідження: проблеми організації вибірки, вимірювання в емпіричному дослідженні, обробка і аналіз соціологічної інформації, підготовка практичних рекомендацій, впровадження результатів соціологічного дослідження.

Список літератури

1. Барвинський А.О. Соціологія. Курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів [Текст] / А.О. Барвинський. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.
2. Гречихин В.Л. Лекции по методике и технике социологических исследований [Текст] / В.Л. Гречихин. – М.: Изд-во МГУ, 1988. – С. 27 – 176; 187 – 314.
3. Полторак В.А. Социология: Конспект курса лекцій [Текст] / В.А. Полторак. – Д.: Арт-пресс, 1997. – С. 118 – 132.
4. Полторак І.С. Соціологія [Текст]: навч. посібник / І.С. Полторак, Л.О. Колісник, Я.О. Лаптурова. – Д.: Національний гірничий університет, 2008.– С. 30 – 50.
5. Рабочая книга социолога [Текст]. – М.: Наука, 1983. – С. 111 – 140; 275 – 450.
6. Радугин А.А. Социология: Курс лекцій [Текст] / А.А. Радугин, К.А. Радуги. – М.: Влада, 1995. – С. 177 – 189.
7. Соціологія: Посібник для вузів [Текст] / За ред.В.Г. Городяненка. – К.:Академія, 1999.– С. 16 – 55.
8. Сурмин Ю.П. Проблемы социологической науки, общества, человека. Ч.1. Социологическая наука [Текст] / Ю.П Сурмин, И.С. Полторак, Н.А . Липовская. – Д.: НГАУ, 2002. – С. 85 – 162.

3. Перелік питань для підсумкового контролю знань.

1. Предмет соціології. Соціологія як наука про соціальні групи, відносини, інститути та процеси.
2. Структура соціології. Теоретична та прикладна соціологія. Основні напрямки соціологічних досліджень в сучасній Україні.
3. Функції соціології. Значення соціології для розв'язання соціально-економічних та політичних проблем модернізації українського суспільства.
4. Суспільство як соціальна система. Історичні типи суспільства: традиційне, індустріальне, модерне.
5. Соціальна структура суспільства. Види соціальних груп в Україні: соціально-класові, соціально-демографічні, соціально-етнічні, соціально-професійні, соціально-територіальні.
6. Соціальні групи як страти. Теорія соціальної стратифікації.
7. Поняття соціальної мобільності. Вертикальна та горизонтальна мобільність.
8. Проблеми маргінальності соціальних утворень.
9. Формування соціальних відносин поміж індивідами, соціальними групами, верствами у суспільстві. Суть і типи соціально-трудова відносин.
10. Поняття соціального контролю. Елементи та види соціального контролю.
11. Поняття соціального інституту. Специфіка їх діяльності, типи та функції соціальних інститутів.
12. Соціальні організації як різновид соціальних інститутів. Ознаки та типи соціальних трудових організацій.
13. Праця та трудова поведінка як соціальний інститут. Соціологічні проблеми вивчення трудової поведінки.
14. Сім'я як соціальний інститут, її функції, структура, зв'язок з іншими соціальними інститутами.
15. Поняття соціальних змін. Основні чинники та види соціальних змін у суспільстві (економічні, політичні, культурні тощо).
16. Поняття соціальних процесів. Класифікація соціальних процесів (інтеграційні та дезінтеграційні, ціннісно-орієнтаційні, процеси соціального управління тощо). Соціальні процеси у сфері праці.
17. Конфлікт як соціальний процес: поняття, види, функції.
18. Природа соціальних конфліктів, особливості їх формування, шляхи регулювання.

19. Соціальні трудові конфлікти та їхні форми. Страйки як різновид соціально-трудоових конфліктів.
20. Трудова поведінка та соціальні засоби її регулювання. Соціальний зміст мотивації трудової поведінки.
21. Мотиви та мотивація праці. Сучасні змістові та процесуальні теорії трудової мотивації.
22. Поняття особистості в соціології. Основні ознаки особистості. Співвідношення понять: людина, особистість, індивід, індивідуальність.
23. Соціальний статус та соціальні ролі особистості. Соціальні типи особистості.
24. Потреби, інтереси, цінності, ціннісні орієнтації як елементи духовної структури особистості.
25. Процес соціалізації особистості, його структура, етапи проходження. Десоціалізація і ресоціалізація в умовах трансформації сучасного українського суспільства.
26. Поняття культури в соціології. Соціальна сутність культури.
27. Структурні елементи культури: матеріальна та духовна сфери, мова, знання, навички, вміння, цінності, норми, традиції, звичаї.
28. Види та функції культури. Особливості національно-культурного процесу відродження України.
29. Емпіричне соціологічне дослідження, його види, типи, функції.
30. Основні етапи і процедури емпіричного соціологічного дослідження.
31. Програма соціологічного дослідження як виклад і обґрунтування методологічних, методичних і процедурних основ дослідження.
32. Технологія проведення соціологічного дослідження: проблеми організації вибірки, збору, обробки та аналізу соціологічної інформації, підготовки практичних рекомендацій.
33. Опитувальні методи збору соціологічної інформації. Переваги, недоліки і цільове призначення різних видів опитування.
34. Специфіка соціологічного спостереження. Види спостереження, їх переваги і недоліки. Особливості використання різних видів спостереження.
35. Аналіз документів як джерело інформації. Традиційний та кількісний аналіз (контент-аналіз) змісту документів.
36. Обробка і аналіз соціологічної інформації. Засоби ручної та комп'ютерної обробки інформації. Основні вимоги до аналізу соціологічної інформації.

4. Варіанти контрольних робіт

Варіант 1

1. Охарактеризуйте соціально-культурні та наукові передумови виникнення соціології як науки.
2. Розкрийте сутність теорії соціальної стратифікації. Позначте фактори, що впливають на сучасні процеси структурації українського суспільства.
3. Які складові визначають структуру особистості?
4. Розкрийте зміст поняття «соціальні відносини» та наведіть їх типологію. Розкрийте зміст поняття «соціальні відносини» та наведіть їх типологію.
5. Визначте зміст загальних методів управління конфліктами.

Варіант 2

1. Визначте місце та роль прикладної соціології в сучасних соціологічних дослідженнях.
2. Якими повинні бути умови виникнення та становлення соціальних інститутів.
3. У чому полягає особливість поняття «культура» з точки зору соціологічного аналізу? Охарактеризуйте особливості розвитку національної культури на рубежі ХХ – ХХІ ст..
4. Розкрийте соціологічний зміст понять «соціалізація», «десоціалізація» та «ресоціалізація».
5. Охарактеризуйте види соціологічного опитування.

Варіант 3

1. Еволюція уявлень про суспільство як соціальну систему.
2. В чому полягає сутність праці як соціального інституту?
3. Розкрийте поняття соціального конфлікту, його сутність та причини виникнення.
4. Охарактеризуйте фактори, механізми та агенти соціалізації.
5. В чому полягає специфіка спостереження як методу збору первинної соціологічної інформації.

Варіант 4

1. Охарактеризуйте відмінні риси об'єкта і предмета соціології як науки.
2. Як суспільство регулює поведінку особистості? Яка поведінка вважається «нормальною», а яка відхиленням від норми?
3. Які особливості визначають соціологічний зміст понять «соціальний статус» та «соціальна роль»?
4. Безробіття як соціальне явище: український контекст.

5. Охарактеризуйте види документів та принципи, що використовуються у процесі їх досліджень.

Варіант 5

1. У чому полягає суть основних функцій соціології?
2. Охарактеризуйте місце та роль соціальних інститутів та організацій в житті суспільства. У чому полягають основні функції та дисфункції сучасних соціальних інститутів в Україні?
3. Девіантна поведінка молоді: причини та особливості.
4. Розкрийте сутність процесу трудової мобільності на підприємстві.
5. Що таке соціальні рухи? Які причини їх виникнення та стадії розвитку?

Варіант 6

1. Які складові визначають структуру особистості? Які складові визначають структуру особистості?
2. Наведіть соціологічні трактування соціальної взаємодії.
3. Розкрийте сутність та особливості соціального конфлікту на підприємстві.
4. Які функції виконує культура в сучасному суспільстві (на прикладі України)?
5. Дайте класифікацію соціологічних досліджень.

Варіант 7

1. Назвіть основні ознаки та риси суспільства.
2. В чому полягає сутність сім'ї як соціального інституту: український контекст.
3. Наведіть змістовні концепції мотивації праці (А.Здравомислов, А.Маслоу, Ф.Херцберг та ін.).
4. Розкрийте сутність особистості як суб'єкта діяльності. Які фактори обумовлюють соціальну активність особистості?
5. Програма соціологічного дослідження: поняття, розділи, компоненти.

Варіант 8

1. Визначте поняття суспільства та наведіть класифікації (типології) суспільств.
2. Розкрийте зміст процесу соціалізації особистості: фактори, етапи, агенти.
3. Що спільного і відмінного між поняттями «соціальні зміни», «соціальний розвиток», «соціальний прогрес»?
4. Охарактеризуйте загальні методи управління конфліктом.
5. Вибірковий метод у соціологічному дослідженні. Охарактеризуйте основні типи вибірок.

Варіант 9

1. Охарактеризуйте формальну і неформальну соціальну організацію. Які основні риси бюрократії?
2. Розкрийте зміст основних підходів до проблеми особистості в історії соціологічної думки.
3. Наведіть характеристику масової культури та форм її прояву.
4. В чому полягає процес професійної адаптації працівників на підприємстві, його специфічні риси в українському суспільстві. Наведіть характеристику масової культури та форм її прояву.
5. Обробка та аналіз соціологічної інформації.

Варіант 10

1. Визначте особливості категорії «соціальне» у соціології. Розкрийте зміст основних підходів до проблеми особистості в історії соціологічної думки.
2. Розкрийте зміст поняття «соціальна структура суспільства» та охарактеризуйте основні її елементи.
3. Охарактеризуйте сутність процесу соціальної мобільності.
4. Які структурні елементи складають культуру як соціальну систему?
5. Функції соціологічних досліджень та їх реалізація в умовах сучасного українського суспільства.

Полторак Ірина Сергіївна
Колісник Лариса Олексіївна
Мосьондз Марина Володимирівна
Бацанова Юлія Олександрівна

СОЦІОЛОГІЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ

Підписано до друку 03.02.09. Формат 30×42/4.
Папір Captain. Ризографія. Ум. друк. арк. 1,0.
Обл.-вид. арк. 1,0. Тираж 150 прим. Зам. № 310

Національний гірничий університет
49005, м. Дніпропетровськ, проспект К. Маркса, 19.